

Una commemoració oportuna

La "qüestió remença" assoleix la seva plenitud a la darrera del segle XV tot coincidint en el temps amb un problema polític de màxima envergadura per Catalunya: la Guerra Civil de 1462-1472. Les guerres remences són la culminació d'un estat de malestar social que es covava al camp català des de feia temps i que oscil·lava en la seva virulència segons el grau d'incidència de l'evolució de la conjuntura pel que feia a les collites, els preus, la demografia i els nivells de percepció de la renda feudal.

Però en la seva formulació el moviment remença no es planteja com un estirabot individualista i primari. Més aviat s'estructura com una revolta camperola, expressada en formes molt diverses, i es materialitza en un moviment d'una certa consistència col·lectiva que s'aglutina entorn de la pretensió d'assolir l'alliberament jurídic del camperolat de totes les dependències servils concretades en els mals usos. Es tracta doncs d'un moviment antifeudal, antisenyorial, que parteix d'algunes formulacions molt radicals però que arriba a posicions de compromís i accepta la desaparició de dret de totes les dependències servils sense aclarir però, en termes moderns, les qüestions derivades de la propietat compartida de la terra.

A la revolta antifeudal, s'hi afegeix una crisi d'oligarquies i la pretensió de la monarquia d'afeblir els feudals catalans en benefici de la pròpia corona o bé d'altres feudals. La superposició dels dos conflictes accentua la contradicció del moviment remença que es troba simultàniament lluitant contra el feudalisme en un front i fent costat a la monarquia feudal en un altre. Fins a quin punt es tractava d'una monarquia moderna que pretenia afirmar-se per damunt dels feudals i encetava nous camins tot i recolzar-se en d'altres forces feudals és una qüestió poc plantejada però d'un enfocament prou clar.

És en aquest context que cal situar els avenços que ha realitzat la historiografia catalana entorn del tema. Jaume Vicens Vives va iniciar el camí per liquidar els plantejaments maniqueus de la nostra història i va aclarir suficientment que ni els remences, ni la monarquia, ni la Generalitat no eren ni especialment bons en uns casos ni especialment dolents en uns altres sinó que cadascun jugava el paper que d'acord amb la seva implantació social li pertocava en el marc d'una societat que no havia deixat de ser i que trigaria a dei-

xar de ser-ho essencialment i preferentment feudal. Però Jaume Vicens va avançar més en les seves conclusions i va ponderar el paper "arbitral" de la monarquia (abans sempre titulada de dolenta i nefasta per Catalunya), i va sobretot emfasitzar el paper estabilitzador de la Sentència de Guadalupe en el sentit de liquidar la vella querella jurídica i de garantir la continuïtat estable en les explotacions agrícoles del Principat.

Jaume Vicens en canvi no es va aturar a pensar, com ha fet més tard en les seves investigacions Eva Serra, si el fet de liquidar un conflicte social per la via del "pacte" "assenyat" no significava en un altre sentit una reactualització dels drets feudals i senyorials no infamants i una eina per redefinir allò que la crisi i el temps havien en part afeblit i diluït.

El cert és que la Sentència de Guadalupe contenia els instruments per un procés de refeudalització i per documentar de nou drets i dependències prescrites que asseguraven un allargament i prolongació de la vida d'un règim d'explotació marcat de forma determinant per la pràctica feudal i eventualment senyorial.

Segurament les dues interpretacions no són incompatibles i assenyalen la complexitat d'un fenomen les persistències i la superació del qual només podrem acabar d'aclarir amb estudis com els que ha emprès Montserrat Durant sobre l'evolució de la renda feudal i senyorial a Catalunya. L'estabilitat es garanteix més, però la percepció de rendes s'accelera i reforça; aquesta podria ser la síntesi d'una solució de compromís per a donar sortida a una revolta camperola molt estructurada però que ben pocs moments va tenir els trumfos a la mà per derivar en canvis revolucionaris irreversibles. Aquests canvis més profunds trigarien encara unes centúries: vet ací doncs les persistències i una bona lliçó per fer entendre a aquell jovenet ingenu que m'interpel·lava aquest estiu a Prada reivindicant pels remences el paper del primer sindicat del moviment obrer modern que les coses no són ben bé com hom voldria sinó com la realitat i l'anàlisi històrica ens ajuden a entendre: amb tota la seva complexitat però sense extrapolacions anacròniques.

JOAQUIM NADAL I FARRERAS